Gouden tijden in Pekela

Pekela kent haar eigen Gouden Eeuw. Waterwegen, veen in de bodem, eindeloze velden met graan en dus veel stro voorzagen Pekela van Gouden tijden. Er ontstond een industrie waarbij het verpakkingsmateriaal strokarton over de hele wereld verkocht werd. Scheepshellingen werden fabriekterreinen en boeren werden fabrikanten. De magie van Pekela bracht negen fabrieken voort, in een straal van ongeveer vijf kilometer.
Uit de fabrieken met klinkende namen rolden miljoenen kilo's strokarton van de banen. Jarenlang was het iedere ochtend, iedere middag én iedere avond een drukte van belang in de straten van Pekela als het fabriekspersoneel zich van of naar de fabriek haastte.
De fabrieken waren een verlengstuk van de boerderijen in de omgeving. Na de ploegendienst in de fabriek, werkten veel werknemers ook bij de boeren in de omgeving. Van de vele mogelijkheden in en rondom Pekela werd optimaal geprofiteerd. Pekela was een industriestad.
De strokartonindustrie zorgde voor werkgelegenheid in de hele regio. Toen rond 1975 het grondproduct stro niet langer gebruikt werd voor de fabricage van karton kwam er een einde aan de oorspronkelijke strokartonindustrie in en rondom Pekela.

Wilhelmina 1896 - 1920 (1)

Stoomcartonfabriek
Op 16 april 1896 zette Regentes Koningin Emma namens haar dochter Wilhelmina haar handtekening onder het verzoekschrift van Willem Jan Gerhardus Pott. Daarmee was de oprichting van naamloze vennootschap Stoomcartonfabriek Wilhelmina in Pekela een feit. De heer Pott werd hoofddirecteur van de fabriek en gaf daarmee zijn bestaan als houthandelaar op. Voor de verantwoordelijkheid over de fabriek en het driemaandelijks rapporteren van het reilen en zeilen ervan, verdiende hij 1000 gulden per jaar. Op zaterdag 23 november 1896 startte de Wilhelmina haar productie.

Roerige tijden
Dat deze verantwoordelijkheid soms zwaar viel valt op te maken uit de roerige berichten die aan het begin van de twintigste eeuw over de Wilhelmina verschenen. In 1907 werd directeur Pott tijdens een vergadering van aandeelhouders in Groningen op staande voet ontslagen. Er bleek een tekort te zijn van 200.000 gulden. De ontevreden gezichten van de aandeelhouders zal directeur Pott waarschijnlijk niet meer gezien hebben. Hij was al uitgeweken naar Duitsland.

Foto collectie RHC Groningen Archieven

De Kroon opgericht in 1901 (2)

Typerende kleur van strokarton
De fabriek De Kroon werd in 1901 opgericht en draait in 2016 nog steeds. Een groot deel van het geproduceerde strokarton leverde De Kroon aan Engeland. De Engelsen vonden de kleur van het strokarton erg mooi. Toen het stro als grondstof werd vervangen door oud papier kwam van hen het verzoek het karton toch vooral weer de typerende bruine kleur te geven. Daar kwam nog bij dat de kosten voor het invoeren van strokarton lager waren dan de kosten voor het invoeren van grijskarton. Daarom werd in fabriek De Kroon een kleurstof aan het karton toegevoegd om het die typerende kleur te geven. De klant is koning!

Pekela; gedrenkt in de geur van afvalwater
Toen Koningin Juliana Pekela verreerde met een bezoek aan de strokarton-industrie, werd ze rondgeleid door de directeur van De Kroon, de heer Drenth. Ze vroeg hem of hij het niet vond stinken rondom het Pekelder Diep. Daarop antwoordde hij gevat: 'Ik heb hier veertig jaar gewoond en nog nooit iets geroken!'.

Foto collectie RHC Groningen Archieven

Ceres 1897 - 2005 (3)

Godin van het graan
De Romeinse Godin van de akkerbouw, en vooral van het graan, leende haar naam aan de fabriek Ceres in 1897 en waakte erover in de drie verschillende eeuwen. Aan het einde van de negentiende eeuw draaiden er in totaal elf kartonbanen in Pekela. In één jaar werd ongeveer 50 miljoen kilo stro verwerkt. Jarenlang reden tientallen paarden de wagens met stro naar de fabriek voor de verwerking tot strokarton.

Onderhoudsmonteur
Naast strohandelaren vonden ook onderhoudsmonteurs en andere technici werk bij de fabrieken. Eén van hen was Willem Glazenborg. Hij woonde in Blijham en fietste in de jaren '30 van de twintigste eeuw elke dag naar de Ceres in Pekela.

Laatste rit met paardenkracht
Toen strohandelaar Moesker met zijn laatste rit met paard en wagen bij de Ceres aankwam werd hij feestelijk onthaald. Van zijn zoon en enkele andere strovervoerders kreeg hij een strokrans omgehangen. Zo werd uitbundig stilgestaan bij de laatste rit met letterlijke paardenkracht.

Foto collectie RHC Groningen Archieven

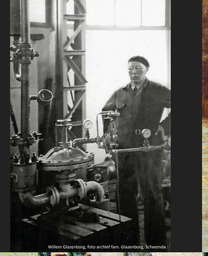
Willem Glazenborg, foto archief fam. Glazenborg, Scheemda

Foto archief dhs. J.Hen, Oude Pekela

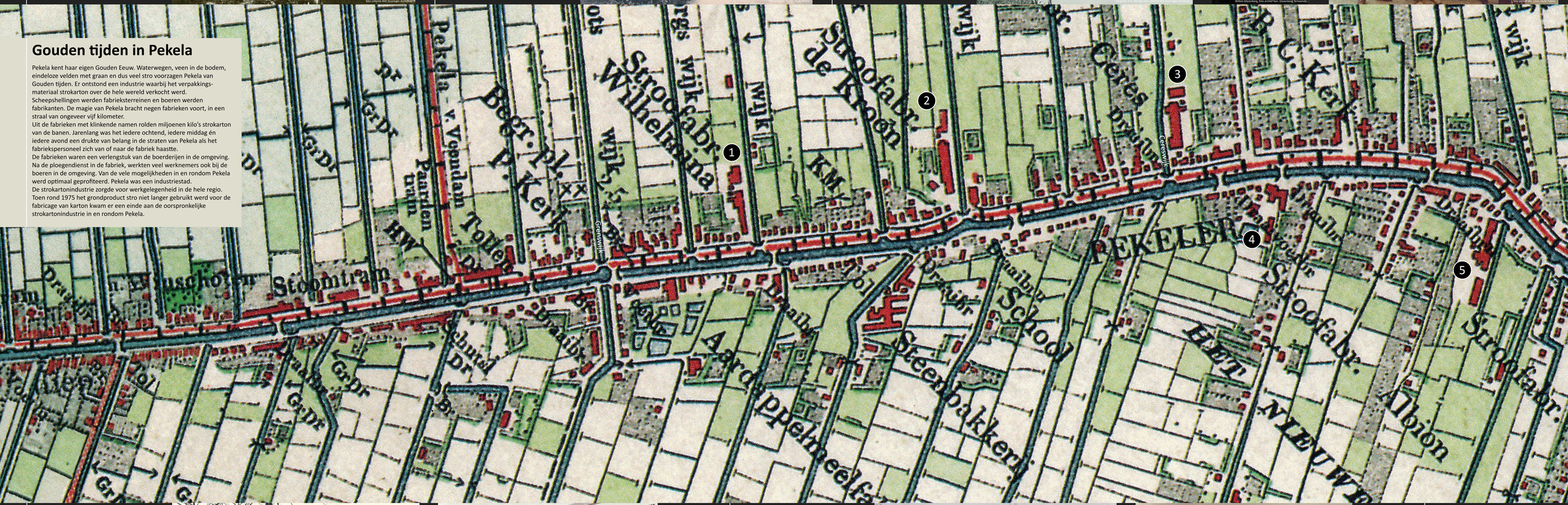

Albion 1893 - 1967 (4)

Leiding over de fabriek
Bernardus Drenth liet zijn scheepshelling in 1888 ombouwen tot fabrieksterrein voor de strokartonfabriek Albion. Maar de naam die onlosmakelijk met de fabriek verbonden werd, is die van Van Wermeskerken. Zowel vader als zoon gaven tussen 1928 en 1967 leiding aan de fabriek. In 1931 kreeg vader Van Wermeskerken te maken met een zware slag voor de Albion. Miljoenen kilo's stro lagen opgeslagen achter de fabriek toen het begon te broeien en het uiteindelijk in brand vloog.
De brandweer van Pekela kon niet voorkomen dat 2,5 miljoen kilo stro in vlammen opging.

Hoog bezoek
In 1929 speelde Van Wermeskerken nog een centrale rol bij de ontvangst van hoog bezoek. Twee Indonesische bestuursambtenaren bezochten Pekela en de Albion. Voor de kranten werd geposeerd voor de gevel van de Albion. Ook burgemeester Snater van Oude Pekela en fabrikant Melle Free poseerden voor de foto.

Foto collectie Historisch Centrum Stadskanaal

Foto collectie Van Wermeskerken, Groningen

Erica 1888 - 1971 (5)

Tramrails over de brug
Vijf jaar na de oprichting van strokartonfabriek Erica werd hard gewerkt aan modernisering. De volgeladen wagons met steenkalk moesten gelost worden op de weg. Voor omwonenden was dat geen pretje. Daarom werden plannen gemaakt de tramlijn door te trekken over de brug over het Pekelder Diep naar het terrein van de Erica. De steenkalk kon toen gelost worden bij de fabriek. Ook het stro kon hiermee, behalve per wagen en schip, ook per tram afgeleverd worden.

'Voor de messen'
Harmannus Stoker werkte 'voor de messen' bij de Erica aan het einde van de negentiende eeuw.
Nadat hij last van zijn rug kreeg en tijdelijk geen zwaar fysiek werk meer kon doen, mocht hij van de directeur bij de fabriek blijven omdat hij zoveel verstand van de machines had.
Hij werd ook actief bij de vakbond.

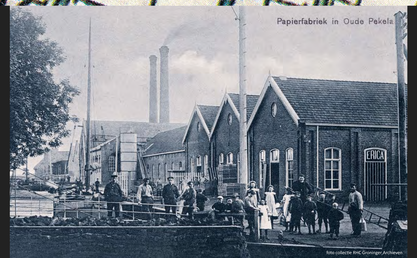

Foto collectie RHC Groningen Archieven

dhr. Stoker & mevr. Stoker-Woldman, foto archief mevr. Hut, Winschoten

Union 1884 - 1978 (7)

Welvarende jaren
De Union was een grote fabriek met ongeveer 500 man personeel.
In de bloeitijd van de fabriek waren de verhoudingen tussen de werknemers en leidinggevenden heel goed. Dat is terug te zien op de foto's die bewaard zijn gebleven van personeelsfeestjes, sinterklaasavonden en jubilea.
De binding die het personeel met de fabriek had, was vaak groot. De viering van een jubileum na 25 dienstjaren was geen zeldzaamheid.

Overuren
'Mensen hadden het goed in de strokarton', aldus oud-werknemers. 'In de jaren '60 van de twintigste eeuw verdiende kantoorpersoneel 160 gulden in de maand tegenover 160 gulden in de week voor het fabriekspersoneel van de strokartonfabrieken. Voor de overuren die er gemaakt werden werd extra loon uitgekeerd. Soms hielden de mannen dit achter voor hun vrouw en deden er leuke dingen mee. Anderen verbouwden hun huis met de extra's van hun overuren'.